ז א ב ג מיי' פי"ט מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ב:

נח ד ה מיי' שם הלכה א:

מסורת הש"ס

איכא בינייהו למרמי חבית ומקוה ומבוי לדאיך לישנא איכא למרמינהו לדעי לישני ליכא למרמי ומאי איכא בין האי לישנא לדאיך לישנא לאביי איכא מוך לרבא איכא מוך דחוק תניא כי האי לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי אמר לו הלל לשמאי אי אתה מודה בקופה שנשתמש בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת שטהרות הראשונות טמאות אמר לו אבל ומה הפרש בין זו לזו לזו יש לה שולים לזו אין לה שולים רבא אמר טעמא דשמאי משום בטול פריה ורביה תניא נמי הכי אמר לו שמאי להלל א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה ומאן דתני האי לישנא הא תניא כי האיך לישנא דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי התם הלל הוא דקטעי הוא סבר טעמא דשמאי דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי וקא מקשי ליה קופה ואמר ליה שמאי טעמא דידי משום בטול פריה ורביה ולמאי דקטעית נמי דקמקשית קופה לזו יש לה שולים ולזו אין לה שולים ולמאן דתני האי לישנא הא תניא כי האיך לישנא משום בטול פריה ורביה הכי קאמר ליה הלל לשמאי אין טעמא קאמרת דאם איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי ומידו עשה סייג לדבריך דמאי שנא מכל התורה כולה דעבדינן סייג אמר ליה א"כ בטלת בנות ישראל מפריה ורביה והלל מפריה ורביה מי קאמינא לטהרות הוא דקאמינא ושמאי לטהרות נמי לא דאם כן *לבו נוקפו ופורש (שלי"ם בחוק"ן מבוס"ן בזוי"ת סימ"ן) איתמר קופה שנשתמשו בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת חזקיה אמר טהרות הראשונות טהורות רבי יוחנן אמר *טהרות הראשונות טמאות והא א) (בית) שמאי והלל מודו בקופה דטהרות הראשונות טמאות כי מודו שמאי והלל בקופה שיש לה שולים כי פליגי חזקיה ורבי יוחנן בקופה שאין לה שולים מ"ט דר' יוחנן אין לה שולים יש לה אוגנים ב) והתניא המדלה עשרה דליים מים בזה אחר זה ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכולן טהורין ואמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא שאין לה אוגנים אבל יש לה אוגנים כולן טמאין לימא חזקיה לית ליה דר' ינאי מיא שרקי פירי לא שרקי אי נמי מיא לא קפיד עלייהו פירי קפיד עלייהו ואי בעית אימא כי מודו שמאי והלל בקופה שאינה ברוקה

כי

לאביי איכא מוך. ללישנא דלאשה מרגשת אפי' משמשת במוך נמי דיה שעתה וללישנא דמעיקרא הוה אתי משמשת במוך מטמאה למפרע: ונמצא בה שרץ בזוית אחרת. נאמר שניטלו טהרות מן הקופה: שטהרות הראשונות טמאות. למפרע. ודוקא בזוית אחרת כגון קופה ארוכה אמתים וג' אמות דליכא למימר קודם שניטלו הטהרות הוה התם ונטמא הכלי מחמת השרץ וטהרות מחמת הכלי ואיהו הוא דלא נתעסק בלותו זוית ולא אשכחיה אבל בלותו זוית לא דהאי נמר הכי נפל דאי הוה התם בשעת טהרות הוה חזי ליה כשהוליכן: אבל. כן הדבר: ומה הפרש בין זו לזו. והא טומאה דלמפרע הוא: שולים. פונ"ץ בלע"ז. ועכבו השולים את השרץ מלגלגל והוא הוליך טהרות דרך פיה מלמעלה והשרץ שבזוית אחרת לא ראה: ולזו אין לה שולים. ואי הוה דם מלמטה בבית החיצון הוה נפיק ונפיל: מפריה ורביה. דכיון דחיישינן לדם בבית החיצון לבו נוקפו ופורש מן האשה: וקא מקשי ליה קופה. הרי קופה דלא אמר אם איתא דהוה שרץ מעיקרא הוה נפיק עם הטהרות כשעירה את הקופה: סייג. חזוק וגדר מדרבנן לטמא למפרע. וה"ה דמצי למיפרך הכי ממאי אהאך לישנא דלעיל ולתרוצי כי האי גוונא הלל טעי וסבר טעמא דשמאי אם איתא כו' וקשיא ליה קופה וקאמר ליה שמאי טעמא דידי משום שעמד אשה על מוקמה או משום אשה מרגשת ולמאי דקא טעית נמי דקא מקשת לי קופה זו יש לה שולים כו': שיש לה שולים. והוא הוליכן דרך הפה הלכך אם שרץ היה בה לא ראהו ולא יצא: שאין לה שולים. כגון סבית של פן שניטלו שוליהם ויכול להשתמש בלוכך אלגן כשהן מוטלות בקרקע וכשהוא מערה אותן הוא מגביה ראש האחד ומערה והכל יוצא ממנה: מאי טעמא דר' יוחנן. הא ודאי איתו הוה התם בשעת טהרות הוה נפיק בהדייהו: אוגנים. במקום השוליים יש אוגנים שכפופין ראשי הנסרים כלפי פנים וכשהוא מערה איכא למימר אוגנים עכבוהו: עשרה דליים. י' פעמים בדלי אחד ומערה בכלי גדול: וכולן טהורין. דאמר השתא הוא דנפל דהואיל שלא מלאו קודם שעירה הדלי בפעם הזאת לתוך הכלי טהורין: שאין לו אוגנים. דבלי דהשתא ודאי אם איתא דהוה התם בזימני קמאי הוה נפיל מן הדלי עם המים: מיא שרקי. ואין צריך להפוך הדלי על פניו כשהוא מערה הלכך איכא למימר אוגנים עכבוהו לשרץ אבל פירי לא שרקי וכשעירה טהרות ממנה הפכה כולה על פניה לפי שאין פירות טוחין לישרק ולצאת הלכך אי הוה שרץ עם הטהרות הוה שריק ונפיל בהדייהו: לא קפיד עלייהו. אי משייר מינייהו לתוך הדלי הלכך אינו שופך*) כל הדלי על פניו ומנו אוגנים לעכובי שרץ: קפיד עלייהו. לאפוקינהו כולהו והופך קופה על פיה ולא משייר מידי ואם איתא דהוה שרץ הכי נמי דלא אישתייר: בקופה שאינה ברוקה. שלא בדקה בשעה שנתן טהרות לתוכה הלכך אין להעמידה על חזקת טהרה:

ו גמ"ל: השתא ומה. *) [הופך יעבו"ן]

והא

איכא בינייהו למרמי חבית ומקוה · וה"ה נקט שמאי נמי איכא למרמי דהא מודה שמאי בשוטה דלא מרגשת דלמפרע חולין ובמקוה שורפין וכן נבלה דליכא ליה האי טעמי צריך לשנויי כמתני' דהתם קרי לראשונה וי"ל דטעמא דהרגשה מהני לגבי שלא לטמא הדא ולשמאי מהני אף בשוטה שלא לטמאותה כדאי א"י יש לומר דידע טעמא דקרי לראשונה לשרוף אבל חולין אע"ג דליכא הרי לראשונה ועיקר פירכא דלעיל לשמאי דמשום דליכא כאשה הרי לראשונה מ"מ לא פסיק לו לפטר לגמרי וא"ת אכתי איכא למירמי דבמקוה מטמאין אף ברה"ר וכנגע באחד בלילה ממטהרים חכמים ברה"ר ברה"ר מי מכשרב אלא ע"כ היינו טעמא משום דבמקוה איכא תרתי לריעותא וי"ל דלא קשה ליה לעיל אלא כמאי דמוקי שמאי אף ברשות היחיד: **לאביי** איכא מוך · ה"מ למימר נמי דאיכא בינייהו שוטה דללישנא קמא דאשה מרגשת מודה שמאי בשוטה ואין טומר דללישנא דאי הוה דם מעיקרא הוה אתי מודה נמי שמאי בשוטה דשאני דם אחר נפל קודם בדיקה משום דמשמע דעל דם שנמצא עכשיו קאמר: **כי** פליגי חזקיה ור' יוחנן בקופה שאין לה שולים · שאין משתמשין בה כשהיא מושכבת וקופה היא מרובעת ומשתמשין בה לרחבה ונמצאו טהרות בימין ושרץ בשמאל ופליגי דלחזקיה לית ליה טהרות האחרונות טמאות אבל הראשונות טהורות דשרץ בתר הכי נפל דאי הוה התם מעיקר' כשהגביה הקופה לערות ממנה הטהרות היה נפל גם השרץ ור' יוחנן אמר דטהרות הראשונות נמי טמאות שהאוגנים עכבו השרץ מליפול בארץ ולכך לא ראהו לפי שהטהרות נפלו לצד ימין ולצד שמאל שהשרץ שם לא ראה אבל אם היתה הקופה עגולה מודה רבי יוחנן דהראשונות טהורות דלא טפלין השרץ והטהרות במקום אחד ואע"פ שהאוגנים מעכבין מליפול בארץ מ"מ אי הוה השרץ התם היה רואהו ולכך נקט חזקיה נמצא בזוית אחרת וכן מוכח בפ"ק דשבת (דף יח·) דהתם קופה מרובעת גבי טורח נקט לרחבה שאה לפי שהיא עגולה וצריך להיות בה ד' מרובעים ובקופה נקט רחבה ד' [לפי שהיא מרובעת] ודליים אפי' הם עגולים אתי שפיר דבניעתן הוא לערות המים מהר ואין רואין אם נפל שרץ בכלים ולר' יוחנן קופה דשמאי ה"ה דמצי למנקט אפילו באין לה שולים אף יש לה אוגנים: א) **והתניא** המדלה י' דליים כו' · הקשה הר"ר מנחם אמאי לא מייתי מתניתין דטהרות פ"ד (מ"ד) דתנן המדלה י' דליים ונמצא שרץ בא' מהן הוא טמא וכולן טהורין וי"ל דבהם לא קתני זה אחר זה ואיכא למימר דמיירי כשמדלה בהם י' דליים והם כולם יחד בטור והעמידי שהגביה נמצא בו שרץ ולא ידעינן כשהיה השרץ על המים בטור אם בשאר דליים נגע בשודן בטור והוי ספק טומאה לפה על פני המים דטהור אף ג) ברה"ר כדאיתא בסוף נזיר (דף סד·) ואין חילוק בין יש לה אוגנים בין אין לה אוגנים א' נמי לא קתני מים במתניתין והיכא למימר דמיירי בטור שיש בו יין ושמן וקמ"ל דט' דליים הראשונים טהורים ולא אמרינן שהשרץ היה תחלה בטור ועימא הכל אלא אמרינן דבדלי זה אחרון נפל תחלה בעודו ריקן וכשדלאו לטור לבסוף הוא טמא ומטמא כל מה שבטור אבל שאר דליים הראשונים טהורים:

כי

א) עיין מהרש"ס ב) צ"ל נרפיי

(א) גמ' והא שמאי והלל פגו' כצ"ל ותיבת בית נמחק: (ב) שם והתניא כמדלה עשרה דליים צ"ל פ"ד דטהרות משנה ד':

לעזי רש"י

פונ"ץ. קרקעית.

תוספי הרא"ש

במזיד ואתם כרצון עשה בה ספק כרואי שרץ שעשה בו שוגג כמזיד ואתם כרצון אינו דין שיעשה בו ספק כרואי · ואיכא לאקשויי מה לטומאת שרץ שכן יש לה טהרה במקוה · הלכך נפל עליהן שלא למטמא מספק תהר איכא למימר נוקף אדם יכוחו שיעשה בהן שוגג כמזיד ואתם כרצון (ולא) עשה בהם ספק כרואי שלא נקט ק"ו לר' זירא דמילתא דאלכה לעשות מסיני היא כדקאמר מהמא דתלמודא בחולין הלכך לא חש לאקשויי : ואיבעית אימא היינו טעמא דר' שמעון דלטהר דהוי מסופה לא ילפינן ספק טומאה דתחלת טומאה דוקא איתקש לטומאה הלכך לרבנן כיון דאיכא תרתי לריעותא ברשות תשיב ליה · ור' שמעון אע"ג דלא חשיב ליה תרתי לריעותא מ"מ כיון דאיכא חזקה כנגד חזקה מאי מעמידה דספיקו ברה"ר נמי ספק טומאה מתחלת טומאה וא"ת והיאך יליף ספק טומאה דאיכא חזקה טומאה מתחלת טומאה דאיכא חזקת טהרה וי"ל דיליף מתחלת טומאה כי התרא רפ' כמאי הרם דהוי פלגא ופלגא דמטהרים ברשות הרבים אפי' במקום הרגיל להיות ספק וה"ה ספק טומאה אפי' במקום חזקה דרבנן אמרי התם איכא חזקת טהרה ר כ נ ג ד ריעותא דטומאה איכא חזקת טהרה ומיקמא ראשון מספקין הוה ליה ספק תמרי' מטומאה לטהר ברשות הרבים אבל הכא נברא בחזקת טומאה כלומר איכא תרתי לריעותא הוי כרשי · והוי דקאמר (ר"ש) ברשו"י תולין משום דתחלת טומאה נמי ס"ל ברשות היחיד תולין · ומיהו לקך פירו' דפרי' דר' שמעון ס"ל בספק טומאה בעלמא שורפין א"כ א) לר' שמעון משום דאיכא איכא לטרוף אי מה תחלת טומאה ברשות היחיד טמא הוא אף ספק טומאה כן וי"ל ולטהר ברשות הרבים ילפינן שפיר מתחלת טומאה דגלויי מילתא בעלמא הוא לטהר כיון דהוי פלגא ופלגא כי היכי דמטהרינן בתחלת טומאה אבל לטמאות ודאי ברשות היחיד לא ילפינן [illegible] משרצים דאתו לה מעלמא כו' · (וא"ת) תיקשי ליה מסיפא דתנן פ' דם הנדה כן וחכם שנמצא בחלוק טמא למפרע וכי תימא דאיכא דמים דמים ראשונה זו דמים דנשים דעלמא והיינו חלוק אלא אלה אבא ספקלקלת לפנינה כדתנן לקמן בפרקין · וי"ל דשאני התם דאיכא כתם דממה נפשך טמאה למפרע היכא דהכתם יבש וזו במקום שאין דם וזה ראוי לבא בחלוק אלא א"כ שיתתה או אירוקרא דאיכא למימר למפרע שיחתה או אירוקרא ולאו ארעותה הלכך לא פליג בכולהו: הואיל ואשה מרגשת בעצמה · וא"ת חוש בלא הרגשה [illegible]

תוספי הרא"ש

כדי שתטאב חורע שלא תתעבר": לדעי לישני ליכא למירמי · תימא מינה דלא נצטרך לחלק בעלמא בין חדא לריעותא לתרתי לריעותא · וא"ת לדעי לישני נמי איכא למירמי להלל · וי"ל דהלל נמי אית ליה הני טעמי לענין לתלות חדא דלא צריך לישנא (למימר) תנן כתמים דלא כהלל משום דלא חשיב לתני טעמא לטהר אלא לענין דהלכתא דלא שרפינן · וא"ת מ"מ איכא למירמי משום שוטה ומוך דחוק דמודי בהו שמאי · ומסתמא הוו כמו שאר מעת לעת דהלין ומאי שנא מחבית מקוה ומבוי וי"ל דהא לא קשיא ליה דמשום הני תרתי לא עבוד רבנן תקנתא לשרוף בחדא לריעותא דאי בתרי דלא מטהרינן להו לגמרי וא"ת אכתי צריכי הני תרי לישני לטעמא דחדא לריעותא ותרתי לריעותא כי היכי דלא תיקשי מסקת אנגע באחד בלילה ואמרי' רבנן טהור בראשו הוי מבערב שמטהר ברשות הרבים כדתניא בתוספתא וי"ל דלא קשיא ליה אלא הא דמטהרינן ברשות היחיד אבל הא דמטהרינן ברשות הרבים לא קשה כולי האי דבכל נגע לטמא מטם לית ולא נצטרך לחלק בין חדא והרתי לריעותא : לאביי איכא מוך · הוה מצי למימר בין לאביי בין לרבא איכא בינייהו שוטה : אמר הלל לשמאי אי אתה מודה בקופה כו' · וא"ת ולימא לית הלל לנפשיה דהדרא אפי' לחולין ובמעת לעת דוקא בקדשים או לתרומה למאן דאית ליה ולפי מאי דמפרש לקמן דכל המטמאות כשעת מציאתן היינו דוקא לקדשים או לתרומה ניחא וכי תימא אכתי לימא לנפשיה דהכא לשרוף ובמעת לעת דוקא לתלות וי"ל דלגבי האי אית ליה לב"ה נמי טעם דפריה ורביה שלא רצו להחמיר לשרוף שלא יהא לבו נוקפו ופורש · וא"ת א"כ לעיל דפריך להלל ממקוה דאילו מעת לעת שבנרה תולין והכא טמאות · לישני משום שלא יהא לבו נוקפו ופורש · וי"ל הוראי מקדשים לקדשים איכא לשנויי הכי דבעלמא החמירו לשרוף קדשים והכא לא רצו להחמיר כדי שלא יהא לבו נוקפו ופורש אבל אי בעלמא מטמאינן אפילו חולין לא יסתבר למימר דהכא תולין משום שלא יהא לבו נוקפו ופורש : התם הלל הוא דקא טעי · והכא נמי צריך לשנויי לאינך לישני דטתשת או רחוקה וא"ת וללישנא רחוקה אמאי לא מקשי ליה הלל מקופה דאמאי טמאות נימא העמד קופה על חזקתה כמו גבי אשה · וי"ל דמיירי בקופה שאינה ברוקה · אבל אשה ברוקה היא דאמרי' לקמן דכיון דשכיחי בה דמים כשאינה ברוקה היא · או א"נ אע"ג דשכיחי בה טהרה אית לה הוחזקה ת"ר שמשתן מקצי להאי טעמא רחוקה מניין לו (חזקה לטמא) דהלל מקח [illegible] איהא דהוה דם כו' והלא מקופה קשה נמי ללישנא רחוקה כמו ללישנא דאם איתא דהוה [illegible]